

SIPKAY BARNA: GYÜLÖLET,
ÉJSZAKA, SZERELEM

Sipkay Barna új kötete hat novellát és három kisregényt tartalmaz. Hősei így vagy úgy majdnem valamennyien egyedül élnek. Az erdész körül a csöndes táj terül el, a kertész „csaknem mindig egyedül volt”, Slim mindenkit elhagyott és őt is sokan elhagyták.

A Nyíregyházán élő író minden műve bizonyítja: az élet bonyolultabb annál, hogy sémába lehessen szorítani. A *Kilenc gyönyörű hét* c. novellában annak ábrázolására vállalkozik, hogy a hermetikus életmód az embert kiszolgáltatottá teszi. De az egyedülélés még nem jelent társadalmi értelemben vett magányt vagy közönyösséget. Az ember nem magányos addig, míg érzelmekre képes. Maud bájos, törekény alakja fizikailag majdnem elpusztul, eddigi eseménytelen életében viszont új, mindenért kárpótoló érzés jelenik meg.

A magány akkor kezdődik, ha az egyén elveszti élményt adó kapcsolatait a világgal. Ellenben a „magányos” Feri—Zsebes—Slim elégedetlensége nyugtalan, tenni vágyó. Magányosságról akkor beszélhetünk, ha valaki elfogadja „az én váram az én házam” jelszót. De nem magányos egy olyan ember, aki súlyos betegen is a hit és a munka fontosságát vallja. Sipkay tehát nem tagadja az egyedülélés, s az ún. elidegenedés jelenségét, csak dialektikus értelmezését adja művészetében.

Meggyőző ábrázolásmódról, határozott szerkesztésről, expresszív stílusról első-sorban novellái tesznek tanúságot. Rendkívül jellemző írásmódjára a líraiság, a hangutánzó, hangulatfestő és tájszavak használata (az esőkabát serreg, susstog, herseg; a táj lucsokszürke; canga, cülhődés stb.) E mondatban pl.: A kutyák hazakavarodtak — élénken lüktet a képzés biztosította képszerűség. A kötet szinte tobzódik a színekben, néha az emberek és tárgyak is színfoltokként tűnnek fel: „Egy nagy fehér komondor rohagált előttük, mögöttük meg egy apró fekete kuvasz, az ügyesen nyalogatta a legutolsó vadász kicsüngő nyuláról a vért.”

Ha inspiráló hatások után kutatunk, akkor feltűnik a *Gonoszkátyú* tája és néhány alakja a *Gyűlölet, éjszaka, szerelem*-ben. A kötetben gyakran lelhetők Galambosnál gyakori mondatfűzések is. Váci Mihály *Mindenütt otthon*-ja mot-

tóként vonul végig a *Pocsolya* c. kisregény egészén.

Sipkay az utóbbi három évben két regénnyel és egy novelláskötettel bizonyította be alkotói produktivitását. Jelen kötetében is feltűnően sok társadalmi problémával viaskodik. Az egyik kisregényben felvetődik az orvostika, a cigánykérdés, a város-falu ellentét, a magány, a jövő építészetének kérdése — s még folytathatnánk a sort. Aktuális, lényeges konfliktust jelenít meg a *Gyűlölet, éjszaka, szerelem*-ben. Mindez az író morális felelősségérzetéről tanúskodik. Talán ez a mindenen állást foglalni kényszerülő magatartás, s ennek következtében az ugyancsak Galambosra emlékeztető gyors tempójú alkotásmód eredményezi a kötet egyenetlenségeit. A *Pocsolya* szerkezete nem bírja el ezt a sokirányú problémamegterhelést, s ugyanez mondható el a *Rólad beszélünk* riportszerű felépítéséről is. Az orvos kisregény-vallomása az argóból vett kifejezéseivel, familiáris szavaival inkább társalgási stílusra emlékeztet, mint belső beszédre. Remek novellák, kitűnő részletek mellett önisméltések, képzavarok nehezítik meg az átélhetőséget.

Párhuzamok adódnak a *Tök az adu* humoros hatásra törekvő eszközei — tájszavak feltűnő használata, teátralizás, túlzott képszerűség s a többi alkotás néhány írói megoldása között. Ebben az elbeszélésben Sipkay mintha a saját művészetében fellelhető kidolgozatlan stílus karikatúráját is megírta volna. (*Magvető Könyvkiadó* 1965.)

GÉZA FERENC

MAGYAR NYÁR 1891

HÖHN JOZSEF:

A VIHARSAROK TELEPÜLÉSVISZONYAI

Helytörténeti munkának nem csak tárgya — közönsége is általában szűk. Tágabb érdeklődésre rendszerint csak akkor tarthat számot, ha olyan jelenség földolgozására vállalkozik, amely országos események elindítója, távolabbi összefüggések tünete lehet. Höhn József írása a helytörténetek ez utóbbi fajtájából való.

A négyíves tanulmány két nagyobb egységre bomlik. A bevezető — főként Sándor Pál kutatásaira támaszkodva — azokat a történelmi okokat elemzi, amelyek a köztudat szerint a XIX. század végi agrárválság kirobbanásához vezettek. Az 1891-es viharsarki mozgalmak azonban nem csak beleilleszkednek egy

általános folyamatba, hanem követelésekben, lefolyásukban, tömegekben egyedi vonásokat is fölmutatnak. De miért éppen itt és éppen így tört ki a vulkán? — kérdi a szerző.

A választ a török pusztította, belvizek uralta táj településviszonyai adják meg. Az egykori hódoltság más területeivel szemben a Tisza—Maros—Körösök vidékének sajátossága a múlt század 40-es éveiben másodszor is fölhullámszó telepítési mozgalom, amely a dualizmus korában egyre emelkedő tendenciát mutat, s tízévi átlagban 30—40%-os népszaporulatot eredményez — helyenként ennek csaknem tízszeresét (!) is.

A viharsarki telepes — földéhségben és elszántságban — az egykori amerikai farmerre emlékeztet. Van azonban egy döntő különbség: a viharsarki honfoglaló kincstári és magánlatifundiumok közé ékelődött. A felemás jobbágyfölszabadítás (1848), az ármentesítési kubikosmunkák befejezte (70-es évek) és a telepesföldek megváltását szabályozó törvény (1873) hatásában összefonódva a lapangó életveszélyt nyíltá tette. Könnyű esztendőnyi ponlóssággal is számot vetni: a törvény szabta húsz év megváltási idő múltával a telepesek nyomora egyre mélyebb, elkeseredetése egyre nagyobb, elszántsága egyre halált megvetőbb lett. Ezek a tényezők — mutat rá a szerző — speciálisan is indokolják a viharsarki agrárszocialista mozgalmak 1891-es kirobbanását. A tanulmány második fele a mozgalom visszhangjait mutatja be a korabeli sajtóból vett részletekkel. Sajátos eszközeivel — a jelenleginél tágabb keretben — az uralkodó osztályok történelmi tudatát elemző nagyobb munka érdekes része lehetne.

A távolabbi összefüggések bemutatásában gazdag tanulmány azonban néhány nyitott kérdést is hagy. Bizonyára teljesebbé tette volna a munkát, ha a telepesélet rajza több — legalább jegyzet formájában közölt — helytörténeti adattal színesedik. Van ugyan kísérlet erre, de csak statisztikai táblázatok és néhány anekdotikus eset közlésének erejéig. Még szélesebb körű érdeklődést kelthetett volna a szerző, ha kimutatta volna azokat a szálakat, amelyek a viharsarki mozgalmakat minden különbözőség ellenére is szorosan kapcsolják az őket megelőző és főként az őket követő agrárszocialista hullámhoz (1897—98). És itt mindennek előtt a későbbi, e tájcn újból lángot vető, de már mindinkább a nemzetiségek körére szűkülő aratósztrájkokra gondolhatunk. (ITT. Békéscsaba, 1966.)

KOZMA TAMÁS

PÁHY FERENC—SCHNEIDER MIKLÓS: PUSZTASZERTŐL — PUSZTASZERIG

DOKUMENTUMOK CSONGRÁD MEGYE
TÖRTÉNETÉBŐL

A 180 oldalra terjedő kötetben a szerzők 97, túlnyomórészt a Szentesi és kisebb számban a Szegedi Allami Levéltárból származó dokumentumot tesznek közzé. A mű célja: helytörténeti anyaggal támogatni az általános és középiskolai történelem tanulást, akár úgy, hogy a pedagógus használja fel a felkészüléshez, akár pedig maguk a tanulók. Kiválóan alkalmas a könyvecske a történelmi honismereti szakkörök foglalkozásainak kiegészítésére, de a szélesebb olvasóközönség számára is tanulságos és élvezetes olvasmány.

Ilyen kötetek összeállítása a területi levéltárak feladatkörébe tartozik, és a szentesi levéltárosok műve ebben a tekintetben a hetedik. Egy sorozat darabja tehát, minek eddigi kötetei nemzeti történelmünk elfogadott periódusainak megfelelően a középkortól a felszabadulás utánig közlik egy-egy megye és város legfontosabb dokumentumait.

A Csongrád megyei kötet egyik erőssége, de egyben kifogásolható pontja is az eddigiekkel szemben, hogy minden dokumentum előtt néhány mondatban közlik a szerzők a vonatkozó esemény jelentőségét az országcs történelemben. A szöveg végén pedig ugyancsak röviden az oklevélben között összefüggéseket, a személyek jelentőségét, az esemény következményeit magyarázzák meg. Pl. a „Kossuth beszámolója Csongrád megye lakosságának nagy lelkesedéséről” c. dokumentum előtt azt írják: „Kossuth bizalommal fordult az Alföld népéhez, amire a válasz bizalom és lelkesedés volt, Kossuth a Honvédelmi Bizottmány-nak tett jelentésében erről a nagy lelkesedésről számol be”. Úgy véljük, csak ott kell magyarázni, ahol arra igazán szükség van. Hiszen a címszó amúgy is kifejezte már, miről van szó. A bevezető szövegek sok helyen feleslegesek tehát, mert azt mondják el, amit ma már nem csak a diák, de az olvasóközönség is tud. A kötet szerkesztői számára mindennek előtt a dokumentumok helyes, arányos megválogatása jelentett komoly feladatot. 1848-ig nemigen akadt mit felfedezni, ennek az időszaknak iratanyagát már nagyrészt kiadták; így az 1867. utáni időszakra kellett elsősorban koncentrálni. A kiegyezés utánról számos új dokumentumot közöl is a kötet, főleg a munkásmozgalom köréből. A szentesiek válogatásából szemléletesen bontakoznak